

Obnova Karlova mostu – záchrana, nebo ohrožení hodnot památky?

Josef ŠTULC

1

K probíhající obnově Karlova mostu není snadné se nestranně vyjádřit. V červenci loňského roku započatá nestandardní medializace kritických závěrů šetření Památkové inspekce Ministerstva kultury, následné komentáře senzaci hledajících žurnalistů, zbytečně příkrý, dehonestující tón kritiků obnovy ze Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče a posléze i apriorní agresivní postoje některých věcí neznalých občanských sdružení nevytvářejí vhodnou půdu pro nezaujatou odbornou diskusi. Obhajoba zvolené koncepce obnovy mostu, jíž se chci odvážit, přináší rizika dalších obviňování a útoků i nastřádané trpkosti.

K obnově jsem se z pozice jejího advokata angeli vyjádřil již dvakrát.¹ Od té doby se snažím pozorně sledovat a dle možnosti nezaujatě přijímat racionální jádro vznášené kritiky. Přesto jsem nenašel důvody, proč bych měl své předchozí zveřejněné soudy zásadně revidovat. Přes chyby, které obnova, tak jako každé lidské dílo, má, se i nyní

domnívám, že kritika není vždy vedena v duchu fair play, že nedostatky obnovy jsou v ní tendenčně zveličovány a že oponující strana nedefinuje jasně, jaké kulturní ztráty měly probíhající práce způsobit a jak v obnově konstruktivně pokračovat. Jak se pokusím v závěru dovést, může takto vedená kritika ve svých důsledcích památce spíše uškodit než jí prospět.

Co je věcně obnově vytýkáno? Ponechám-li stranou vážné procesní nedostatky (pražský magistrát, ač je to v jeho pravomoci, neuvedl v soulad své vlastní závazné stanovisko s fakticky zahájenými pracemi), pak hlavními odbornými výtkami bylo, že před zahájením prací nebyl předložen kompletní stavebně-historický průzkum památky vyžadující její přesné zaměření a že rozsah výměn kamene je větší, než je opodstatněné. Kriticky se vytýká, že k výrobě náhradních kvádrů byl zvolen na mostě dosud nezastoupený světlejší druh kobeřského pískovce, že není vždy přesně dodržen

Obr. 1. František Fridrich, pohled na malostranský konec Karlova mostu. Snímek z roku 1864 ukazuje úžasně živý a malebný povrch se širokými maltovými spárami, jaký měl most do konce 60. let 19. století. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP)

■ Poznámky

1 Josef ŠTULC: *K obnově Karlova mostu*, Bulletin Uměleckohistorické společnosti, roč. 2008, č. 1, s. 3–5; Josef ŠTULC, odpověď respondenta, in: Kateřina BEČKOVÁ, *Karlův most – skromný bard, ale náročný pacient*, anket, Zprávy památkové péče 69, 2009, č. 2, s. 90–91.

2

3

dosavadní spárořez a že nová, kolísající výška spár, hrubší rukopis lícového opracování kamených kvádrů a fakt, že kvádry byly do potřebných formátů nejprve strojově nařezány, svědčí o leda bylé, „fušéřské“ práci zúčastněných kameníků.² Jsou to vážné výhrady, na které není lehké reago- vat. Pokusím se o to ne z hlediska posuzování ob- tížně měřitelné kvality prací, ale spíše z hlediska, zda a jak tyto práce nevratně poškodily kulturní hodnoty mostu a zda a v čem jsou vůči těmto hod- notám přiměřené, či nevhodné.

Svůj názor se pokusím shrnout v následujících bodech:

Architektonická a hmotná autenticita památky

Karlův most je sice jednotně koncipovaná a ve své architektonické skladbě mimořádně zachova- ná středověká stavba, v hmotném provedení je to však dnes již velmi heterogenní struktura.³ Za pů- vodní lucemburskou část můžeme vedle Staro- městské mostecké věže a jejího pilíře označit již jen větší část vnitřních výplní mostní konstrukce provedených z litého zdiva a zatím přesněji ne- identifikovaný podíl kvádrů kleneb mostních ob- louků a obkladů stavby. Jejich převážná část v ná- sledujících staletích zanikla a byla vyměněna jak v důsledku přirozeného chátrání kamene, tak ze- jména kvůli řadě povodní, jimž byl most vystaven.⁴ V jejich důsledku již od středověku docházelo k opakovaným destrukcím a následným rekon- strukcím stavby.

Při jedné z velkých povodní, v roce 1890, se podemlely, zřítily a následně musely být do řečiš- tě nově založeny a úplně nově vyzděny dva pilíře a tři mostní oblouky. Tato rekonstrukce – co do ar- chitektonického tvaru víceméně reprodukcující zří-

cené části – byla provedena v době, kdy i ostatní části mostu postupně procházely výraznou pro- měnou svého vzhledu. Šlo o rozsáhlé úpravy v in- tencích tehdejšího památkového purismu.

Podobu mostu před puristickými úpravami má- me dokladovánu četnými vedutami a již i prvními fotografiemi (obr. 1) z doby po polovině 19. stole- tí.⁵ Uvidíme na nich, že most měl tehdy úžasně ži- vý, jakoby zrnitý, výrazně reliéfní povrch. Tvořily jej za staletí počasím omlété, v hranách olámané kvádry různých rozměrů kladené v ne zcela pravi- delných řadách. Nápadný byl výrazný podíl maltovi- ny v širokých spárách i v bez rozpaků prováděných vysprávkách líce zdiva tam, kde se povrch kvádrů vydrolil. Představu vzhledu původního gotického zdiva nám dávají více chráněné části stavby, na- příklad průjezd a vnitřek schodiště Staroměstské mostecké věže, stavěné současně s mostem. S údivem zjistíme, že práce středověkých kamení- ků zde zdaleka nebyla dokonalá. Vidíme tu nejed- nu nerovnost v osazení kvádrů do líce zdiva i růz- nou výšku a šířku spár mezi nimi (ložné spáry jsou na řadě míst „vyšifrovány“ plochými úlomky břidlice,⁶ některé široké svislé spáry od počátku počítaly s maltovou výplní; obr. 2). Parlěřovští ka- meníci zde místy odevzdali práci, která by jen těž- ko obstála pod lupou dnešních kritiků. Právě to asi vadilo puristickým soudcům a opravcům pa- mátek, kteří se do úprav mostu ve druhé polovině 19. století pustili.

Zatímco jedna z fotografií mostu od Františka Fridricha z roku 1868 ještě ukazuje jeho původní povrch, dokládají snímky téhož autora pořízené kolem roku 1885 již radikální změny. Střechy zhlaví pilířů, boky stavby a zejména mostní para- pety procházely rozsáhlými úpravami. Živý, jakoby

Obr. 2. Praha, Karlův most, líce středověkého kvádrového zdiva jižní vnitřní stěny schodiště Staroměstské mostecké věže, detail. Na snímku je vidět nepravidelné osazení kvádrů do líce zdi, vyrovnávané širokými spárami s úlom- ky břidlice. Kvádr uprostřed snímku je o více než 2 cm vy- sunut z roviny líce zdi. (Foto Tatiána Binková)

Obr. 3. Praha, Karlův most, líce středověkého kvádrového zdiva pilíře schodiště Staroměstské mostecké věže. Nepravi- delné osazení kvádrů od počátku počítalo se širokou styč- nou spárou, kterou vyplnila malta. (Foto Tatiána Binková)

■ Poznámky

2 Viz například Martin PAVALA: *Na tom pražském mostě*, www.restauro.cz, listopad 2008. Kritické výhrady byly mi- mo jiné zveřejněny na dvou odborných setkáních památká- řů. První, organizované Sdružením profesionálních pracov- níků památkové péče, se konalo v Praze dne 27. 1. 2009, druhé, uspořádané Národním památkovým ústavem, rov- něž v Praze dne 4. 3. 2009. Kritika se ozývá i v názorech některých respondentů ankety cit. v pozn. 1, zejména Mar- tina Pavaly (s. 87–89) a Jana Veselého (s. 91–92). Ostře kritický, především co do úlohy ústředního pracoviště NPÚ v památkovém dohledu akce, je dopis Sdružení profesio- nálních pracovníků památkové péče generální ředitelce Národního památkového ústavu ze dne 17. 2. 2009.

3 Historii mostu, jeho architekturu a umělecké výzdobě, jeho výstavbě, opravám, materiálům stavby, technice a konstrukci i technickému stavu se věnuje obsáhlá pub- likace kolektivu 17 autorů. Viz Ondřej ŠEFCŮ a kol.: *Kar- lův most*, Praha 2007.

4 Most vážně poškodilo celkem 10 velkých povodní mezi lety 1432 a 2002, viz Václav CÍLEK: *Vltava*, in: Ondřej ŠEFCŮ a kol., cit. v pozn. 3, s. 23. Mimo to byl poškozen boji se Švédy v roce 1648 a za revoluce v roce 1848.

5 Nejstarší fotografické snímky jsou od Andree Grolla z roku 1856, velmi ilustrativní jsou i snímky Františka Fridricha z let 1864, 1868 a 1870 ukazující most ještě před puristickými úpravami. Neobyčejně výstižný výběr historických fotografií ilustrující proměny mostu v 19. a 20. století uvádí Kateřina BEČKOVÁ, cit. v pozn. 1, obr. 1–14.

6 Břidlicovými úlomky se kvádry ve svém uložení zabez- pečovaly již při zdění, aby při pokládání následné vrstvy kvádrového zdiva v důsledku většího zatížení nebyla do- sud nezatvrdlá malta vytlačena z ložné spáry. Za upozor- nění vděčím Ing. arch. Petru Chotěborovi.

4

5

Obr. 4. Praha, Karlův most, pohled na jižní boční stěnu a část klenby Staroměstské mostecké věže. Partie kvádrového obkladu zdiva, vyměněné při puristické opravě v letech 1874–1878, svým dokonale hladkým povrchem a úzkými spárami dodnes nápadně kontrastují s původním zdivem a jeho daleko volnějším spárořezem. (Foto Tatiána Binková)

Obr. 5. Praha, Karlův most, pohled od severu na 9. oblouk mostu. Snímek z roku 1974 ukazuje rozsah tehdejšího přezdění parapetů v novém materiálu. (Sbírka plánů NPÚ – ÚP)

organicky rostlý povrch mostu byl postupně nahrazován novou, hladší a pravidelnější, řemeslně perfektní úpravou. Omítkové vysprávky a široké výplně spár zmizely. Značnou část původního kamenného obkladu nahradily kvádry s novým, podstatně užším vedením spár. Protože i v 19. století se stavělo úsporně, byla použitelná část starších zdravých kamenů ponechána. Široké spáry kolem nich byly nově do roviny líce zdíva vyplněny maltovou směsí a do ní byly vtačením imitovány nové, úzké spáry.

Rozsah tehdejších výměn byl v jednotlivých částech mostu velmi nerovnoměrný. Na klenbách mostních oblouků byl nejmenší, naproti tomu k úplné výměně došlo u obkladu střech zhlaví pilířů. U bočních líců stoupá rozsah výměn směrem vzhůru. U parapetů byla nad úroveň mostovky výměna prakticky úplná, se sekundárním začleněním použitelných starších kamenů přizpůsobených novému spárořezu. U parapetů také došlo k nezanedbatelné architektonické změně: jejich původní, železnými kramlemi spojované kamenné krycí desky, mírně na bocích přesahující líc zdíva, byly nahrazeny novou korunou zdi s plochým střešovitým zakončením. Původně souvislé linie parapetních zdí byly u příděných barokních pilířků s postamenty soch přerušeny a před sochami byly vytvořeny nové, mělké výklenky.⁷

Ačkoliv můžeme litovat ztráty starobylého povrchu mostu, jehož působivý rastr širokých maltových spár zdůrazňují všechna jeho starší vyobrazení, je puristická proměna jeho vzhledu, výrazné místy upravující i starší spárořez, nevratným faktem. Úpravy byly zřejmě postupné a protáhly se hluboko do 20. století. Zjevně nebyly prováděny plynule jednou kamenickou firmou. Svědčí o tom pestrost způsobů opracování líce kvádrů, která jako by pokračovala v rozmanitosti řemeslných postupů uplatněných při četných rekonstrukcích v předchozích staletích. Jan Bárta na mostě napočítal nejméně pět dochovaných jasně od sebe rozlišitelných rukodělných způsobů povrchového opracování líce kvádrů.⁸ Snad ještě pestřejší je skladba na mostě zastoupených druhů kamene, protože každá doba použila materiál z jiných lomů.⁹

Vzhledem k extrémnímu klimatickému namáhání povrchu zdíva zmírnil čas postupně prvotní puristickou tvrdost. Děšť a mráz olámaly hrany řady nových kvádrů, maltové výplně a iluzivní spáry většinou postupně vypadaly a byly dle potřeby nahrazeny novým spárováním, již bez sjednocujících výtvarných ambicí. Pražské ovzduší, v 19. a první polovině 20. století silně znečištěné, posléze způsobilo, že nový obklad mostu, většinou z hořické-

ho pískovce, zčernal a působí dnes velmi starobylým dojmem.

Se značnou razancí se na povrchu mostu prosadila i velká oprava z let 1966–1975.¹⁰ Kromě další rozsáhlé výměny kvádrů na pilířích i bočních lících stavby byly tehdy, jak ukazují dobové fotografie, ve velkém rozsahu znovu rozebrány a ze starého i nového materiálu opět vyžděny oba parapety (obr. 5). V řadě případů byly plně kvádry nahrazeny pouze v líci osazenými kamennými deskami. Dutinu za nimi vyplnila litá směs kameniva a cementu. Oprava s nevýznamnými změnami v podstatě respektovala spárořez z 19. století. Jen v omezeném rozsahu byly na zdech nových parapetů znovu uplatněny kameny ze starších fází výstavby a oprav. Více jich zůstalo nebo bylo sekundárně osazeno k patě vnitřní strany parapetní zdi, pod úroveň mostovky. Tyto kameny, silně trpící vodou a zasolováním, již většinou postrádají původní kamenické opracování (obr. 6).¹¹

Uvedený přehled, jehož zpřesnění jistě přinese stavebně-historický průzkum památky,¹² ukazuje, jak mnohovrstevnaté dílo z hlediska své fyzické podstaty dnešní Karlův most představuje. Každá z epoch, každá z oprav se na něm vyjádřila sobě vlastním rukopisem i použitým materiálem. Každá z nich cosi vypovídá a je autentickým svědkem doby, kdy byla provedena. Je proto velmi těžké, ba ošidné určovat, které fyzické části mostu máme označit za autentické a které již nikoliv. Mohli se odvážit osobního soudu v této věci, pak autentické jsou vlastně všechny, i nejmladší úpravy. Propastný je však rozdíl v jejich památkové hodnotě. Za vzácné a nenahraditelné můžeme označit jen obklady vzniklé před úpravami druhé poloviny 19. století. Kamenické dílo puristických restaurátorů a návazných oprav ve 20. století již máme zastoupeno mnohočetně na řadě dalších tehdejších rekonstrukcí památek i na dochované rozsáhlé produkci historizujících novostaveb té doby. Za vzácné a nenahraditelné je již považovat nelze.

Stav mostu před současnou opravou a zvolená koncepte jeho záchrany

Jak ukazovala řada průzkumů z konce minulého a počátku tohoto století, byl stav mostu velmi vážný a jeho další oprava neodkladná.¹³ Nebezpečí z prodlení se zejména ukázalo při povodni roku 2002. Tehdy vymleté kaverny v řečišti Vltavy mohly při příští velké vodě vést ke zřícení dalších pilířů a oblouků kleneb, jako se to stalo ze stejných příčin při velké povodni v roce 1890. Rapidní zhoršování stavu mostu způsobovala (a na neopravených částech dodnes způsobuje) špatně provedená,

nefunkční hydroizolace vložená pod vozovku při poslední rekonstrukci. Masivní zatékání do jádra stavby, jejíž vozovka byla řadu desetiletí v zimě solena, vede k migraci solných roztoků k povrchu, kde způsobují rozpad kamenného obkladu. K tomu se připojuje vlhkostí způsobené biotické napadení povrchu kvádrů s neměnně destruktivními účinky. Tento proces zasahuje nejvíce nejstarší, a proto nejcennější části mostu (lité jádro, klenby oblouků). V důsledku tepelné roztažnosti mostní konstrukce i zatékání k patě parapetních zdí docházelo k jejich vybočování směrem vně a k riziku jejich budoucího zřícení. Parapetní zdi navíc praskaly a při pohybech mostní konstrukce v důsledku tepelné roztažnosti byl jejich kamenný materiál drcen nevhodným spojováním kamenných kvádrů tvrdou cementovou směsí užitou v 70. letech minulého století.

■ Poznámky

7 Úpravy mostu nepochybně souvisely s rozsáhlými puristickými úpravami Staroměstské a severní Malostranské mostecké věže. Tyto úpravy byly zahájeny v roce 1874, Staroměstská věž byla dokončena v roce 1878, Malostranská 1882. Kamenické práce na věžích provedl mistr Karel Koutek z Prahy-Smíchova; proslulý restaurátor památek Josef Mocker na akci působil jen jako poradce a člen občas svolávaných znaleckých komisí. Srovnej Pavel ZAHRADNÍK, *Opravy a poruchy*, in: Ondřej ŠEFCŮ a kol., cit. v pozn. 3, s. 293, 294.

8 Jan BARTA, odpověď respondenta, in: Kateřina BEČKOVÁ, cit. v pozn. 1, s. 85.

9 Velmi pestrou skladbu druhů kamene použitých při výstavbě a opravách mostu, včetně někdy přesné, jindy alespoň přibližné lokalizace lomů, ze kterých pocházejí, uvádí Richard PŘIKRYL v kapitole *Materiály pro most*, in: Ondřej ŠEFCŮ a kol., cit. v pozn. 3, s. 82–104.

10 Srovnej Pavel ZAHRADNÍK, cit. v pozn. 7, s. 303–304.

11 Zda jde o kvádry dochované in situ, nebo druhotně použité, nelze spolehlivě určit. Otázku by mohl objasnit jedině srovnávací rozbor spojovacích malt.

12 Ke zpracování stavebně-historického průzkumu se uvázal Národní památkový ústav. V první fázi bude proveden operativní průzkum a dokumentace probíhající etapy obnovy, na niž navážou další fáze operativního průzkumu, tak jak bude postupně k tělesu mostu přistavováno lešení a bude prováděna jeho konzervace. Teprve po dokončení všech těchto dílčích operativních průzkumů a jejich dokumentace bude zpracován v podobě syntézy provedených prací vlastní výsledný elaborát stavebně-historického průzkumu památky (za sdělení děkuji Ing. Mgr. Janu Beránkovi).

13 Viz k tomu Karel DROZD: *Technický stav*, in: Ondřej ŠEFCŮ a kol., cit. v pozn. 3, str. 260–281.

Odstranění těchto poruch si v zájmu zachrany památky vyžaduje technicky nutné zásahy do jejího organismu. Dnešní koncepce obnovy mostu se zrodila jako pozitivní alternativa navrhovaná skupinou techniků, přírodovědců a památkářů proti projektu zpracovanému týmem profesora Jiřího Witzanyho.¹⁴ Ten navrhoval pro most riskantní, nákladné a přitom funkčně zcela zbytečné odstranění železobetonové desky vložené pod vozovku v 70. letech 20. století, vybrání středověkého litého jádra stavby až k rubu kleneb mostních oblouků a proražení těchto kleneb novými odvodňovacími gulami. Oproti tomu vůbec neřešil zpevnění základů dvou pilířů, ohrožených povodní vymletými kavernami.¹⁵ Ač šlo z hlediska ochrany hmotné substance nejcennějších částí mostu o přímo zničující zásahy, nikdo z dnešních kritiků, pokud vím, proti nim tehdy neměl odvahu vystoupit. Vítězná, dnes realizovaná koncepce již vyřešila jako první etapu obnovy zpevnění základů obou nejohroženějších pilířů. V současnosti se provádí rozkrytí a následně znovusazení dlažby vozovky a při ponechání železobetonové desky se osazuje dlouhodobě trvanlivá hydroizolace, jejíž spolehlivé zakotvení vyžaduje rozebrání a nové vyzdění parapetních zdí.

Oproti Witzanyho koncepci považují v současnosti realizovaný projekt za vyvážený. Sleduje dostatečně a dlouhodobě spolehlivé technické zabezpečení mostu při minimalizaci nutných stavebních intervencí, které nezasahují jeho nejstarší části. Ty naopak zachraňuje a dává předpoklady jejich uchování in situ odstraněním hlavních příčin jejich progresivního rozpadu.

Pokus o hodnocení současné etapy obnovy mostu

Ke kritickým výhradám k výchozím předpokladům obnovy mostu, to jest k absenci jeho přesného zaměření včetně spárořezu a kompletního stavebně-historického průzkumu, lze uvést, že tento požadavek byl a je nerealistický. Jeho kvalitní splnění by vyžadovalo pro tento účel most v předstihu ze všech stran zpřístupnit kompletním lešením. Čekání na dokončení podkladů by pak zahájení stavby oddálilo řádově až o desetiletí. Co je vytýkáno právem, je absence předstihového přesného zaměření spárořezu jednotlivých úseků stavby před zahájením oprav.

Kritika vlastních dosud provedených prací a zejména její ohlasy v médiích vyvolávají dojem, že most je homogenní středověké dílo. Veškeré zásahy do jeho fyzické substance proto v hodnocení vycházejí jako nešetrné, barbarské zacházení s cenným historickým originálem. Jak jsem se pokusil dovodit, ve skutečnosti tomu tak není. A zde

je jádro problému. Dle mého přesvědčení musejí památkáři svá hodnocení diferencovat. Při uznání mimořádné hodnoty architektonické podoby celku mostu musejí umět rozlišit propastný rozdíl mezi hodnotou původních gotických částí včetně historicky starých (a proto vzácnějších a fyzicky nenahraditelných) oprav z období od gotiky až do počátku 19. století a relativně mladých částí z druhé poloviny 19. a z 20. století. Diferencované rozlišení hodnot také určuje, které části mostu je třeba jako sakrosanktum za každou cenu uchovat a ošetřit restaurátorsky a u kterých je přípustná jejich výměna i volnější způsob zpracování doplňků včetně volby použitého materiálu.

Nejsem odborník na kamenické práce, a proto si netroufám hodnotit, zda v současnosti dodané kvádrové zdivo parapetu je kvalitní, standardní, či ledabylé. Mohu pouze posuzovat, zda je z hlediska předmětu a cílů dané etapy obnovy mostu přiměřené, či nikoliv. Smyslem obnovy není znovu otevřít prastarý lom na Petříně či Bílé hoře a se vcítěním se do stylu práce kameníků před šesti staletími imitovat na parapetech kamenické dílo parléřovské huti. Tomu odporuje již sám dnešní tvar parapetních zdí dokládající proměny díla v 19. století. Vezmeme-li v úvahu oněch nejméně pět na mostě dochovaných způsobů kamenického opracování povrchu kvádrů a desek jeho obkladu a ještě větší variabilitu lomů, z nichž se při výstavbě a opravách bral kámen, pak nevidím nic špatného či nepřiměřeného v tom, že dnešní doba přidá k pestré směsici dřívějších kamenů svůj vlastní pískovec, který – jak jsem byl informován – je sice tvrdý a obtížný na opracování, o to větší však má trvanlivost. Trvanlivost je také zcela legitimním požadavkem při určování rozsahu výměn kamene, bereme-li v úvahu fyzické stáří (mládí) rozebíraných zdí. Každý kámen rozebíraného zdiva byl nicméně individuálně posuzován a vyřazené, delší životnost nezaručující kvádry nejsou automaticky likvidovány, ale tříděny pro možnost znovuzачlenění do stavby. Jsem přesvědčen, že žádný ze skutečně starých kamenů druhotné do parapetních zdí začleněných nebyl určen k likvidaci, pokud si uchoval vypovídací hodnotu svého historického opracování. U zdí pocházejících převážně z konce 19. a z 20. století nelze takovýto postup označit za nepřiměřený. Podobně nepovažuji za nepřiměřené, jestliže nově vyráběné kvádry jsou, k rozhodnutí kritiků, nejprve řezány do potřebných rozměrů a teprve následně, pouze na pohledové straně ručně opracovány. Ručně lámat kámen a ze všech šesti stran jej sekat do požadovaného tvaru je odůvodněný krok, pokud bychom doplňo-

vali zdivo karlovských částí mostu, Staroměstské mostecké věže či katedrály sv. Víta. U mostních parapetů z 19. a 20. století se mi tento požadavek jeví jako extrémní, kulturně ani ekonomicky nezdůvodnitelný. Podobný názor mám i na kamenické opracování líce kvádrů. Jeho hrubší struktura mi v zásadě nevadí a odlišuje-li se od rukopisu kameníků ze 70. let 20. století (z této doby je převažující část vyměňovaného zdiva) i od starších typů opracování, je to koneckonců z památkového hlediska v pořádku. Přiměřenou rozlišitelnost doplňků požaduje Benátská charta z roku 1964, jejíž platnost dodnes nebyla mezinárodní komunitou památkářů zpochybněna.

Ani kolísající výšku nových spár bych neoznačil za nedostatek. Vidíme ji jak na dochovaných starších částech mostu, tak na mostních věžích a dokonce i v interiéru schodiště Staroměstské věže. Podobné kolísání výšky a šířky spár lze spatřit i na zdivu arrasovských a parléřovských částí svatovítské katedrály, a to i v jejím interiéru, kde nelze předpokládat extrémní působení klimatu (smáčení deštěm a následné odmrzání) jinde vedoucí k olamování hran kvádrů. Jak ukazují při zdění pod kvádry vkládané úlomky břidlice, byly spáry mezi kvádry mostu zřejmě nestejně široké již od středověku. Jako markantní rys stavby zpodobnil spárování Jan Berchteler na svém proslulém reliéfu (před rokem 1630) ve svatovítské katedrále, který líčí útěk Fridricha Falckého z Prahy. Následně výrazný rastr spár zobrazovali téměř všichni vedutisté. Za chybu lze naopak považovat úsilí puristů své doplňující části zdiva – například na obou mostních věžích – provést jako jakousi okázalou demonstraci řemeslné dokonalosti, které je jejich doba, v soutěži s „nedokonalým“ středověkem, schopna dosáhnout. Jejich zdivo se vyznačuje nápadně úzkými, téměř nezatelnými spárami mezi dokonale povrchově opracovanými a do sebe pasujícími kvádry či deskami kamenného obkladu (obr. 4). Důsledkem tohoto „stavařského perfekcionismu“ je, že zdivo z 19. století se ani po více než sto dvaceti letech není schopno do celku stavby opticky integrovat. Puristický perfekcionismus by pro nás neměl být příkladem, ale spíše varujícím mementem.

■ Poznámky

14 Spoluautory projektu byli Tomáš Šantavý a Jan Křížek.

15 Viz k tomu Vladimír TVRZNIK: *Spory o opravu*, in: Ondřej ŠEFCŮ a kol., cit. v pozn. 3, str. 307–313. Je třeba připomenout autorova závěrečná slova: „Ve sporu se angažovalo mnoho odborníků bez nároků na honorář či odměnu, pouze s pocitem, že dělají něco pro ‚správnou věc‘.“

6

7

Obr. 6. Praha, Karlův most, kvádrové zdivo pod úrovní mostovky u paty jižní parapetní zdi mezi 10. a 11. pilířem, detail. Snímek ukazuje progresivní rozpad kamenných bloků, zřejmě středověkého původu, jejichž povrchové opracování je nenávratně ztraceno působením agresivních solných roztoků. (Foto Taťána Bínková)

Obr. 7. Praha, Karlův most, brana čtrnáctého mostního oblouku s destrukcí vyvolanou spolupůsobením vody, solí a biotických škůdců. Na neopravených částech mostu tento proces se zrychlením pokračuje. (Foto Taťána Bínková)

Jestliže obhájí přiměřenost provedení nových částí mostních parapetů, nemohu zůstat nekritický vůči jejich konečnému vzhledu; vůči výtvarně nezvládnutému spárování a neohrabaným pokusům umělé patinací opticky sjednotit nové se staršími částmi stavby. Nejsm z principu proti umělé patinaci. U tesaných kopií parlérovských soch na průčelí Staroměstské mostecké věže považují to, že provádějící restaurátoři je ponechali v brutálně působícím stavu čerstvého, velmi světlého tónu božanovského pískovce, za neúnosný estetický nedostatek (připomínám, že na rozdíl od mostů je průčelí věže především jedinečným výtvarným dílem, kde nepřiměřený kontrast je o to rušivější). Umělá patinace je však, podobně jako úprava spár, náročný proces výtvarné povahy vyžadující cit, rozvinutý dlouhodobým školením. Tím řemeslníci bohužel většinou nevládnou a ani památkový dohled ho nemůže nahradit. Myslím, že by bylo k obrovskému prospěchu probíhající obnovy mostu, kdyby ji vedl, či alespoň měl na ní účast kvalifikovaný restaurátor.¹⁶

Časové hledisko a jeho zásadní význam

Obnova Karlova mostu je teprve ve své první, dosud zdaleka neukončené etapě. Jak již bylo v úvodu řečeno, doprovázejí ji, tak jako každé lidské dílo, chyby – jak chyby neomluvitelné (pražský magistrát porušil zákon a dává tím špatný příklad

ostatním), tak chyby méně podstatné a odstranitelné. Co v dnes probíhající diskusi nebylo a není dostatečně bráno v potaz, je hledisko času. Ten velmi rychle pracuje proti památce. Zejména proti těm jejím částem, které jsou nejcennější, protože jsou zcela nenahraditelné: proti uchování nesmírně ve své rozrůzněnosti působivých povrchů kvádrového obkladu mostu z dob před jeho puristickými úpravami. Jejich rozpad se s časem zrychluje (obr. 7) a silně k němu přispívá velká dotace vody, kterou most každoročně do sebe vstřebává vadnou izolací vozovky a zatékáním do dutin a spár po stranách u obou parapetů. I laický pozorovatel však může vidět, že v částech pod provedenou izolací se tento proces zastavil. Konstrukce zde přirozeně vysychají, agresivní soli v suchém stavu se stávají inertními, řasy a další biotičtí škůdci hynou, mráz již nemůže objemovými změnami migrující vody kámen trhat; rozpad kamene se zpomalil. Právě to je jeden z hlavních cílů veškeré sanační práce.

Dnešní kritická kampaň však bohužel nerozlišuje, co je více a co méně podstatné. Nahrává, možná ze strany některých účastníků nezáměrně, hlasům prof. Witzanyho a dalších kritiků požadujících zastavení, či přinejmenším přerušení stavby do vyřešení sporných otázek. Mezitím necht' Karlův most v nezajištěných částech dále dostává dotace vody se všemi zhoubnými důsledky. Je to až absurdní; jako bychom pro zjištěné nedostatky chtěli přerušit po dlouhých odkladech konečně zahájenou urgentní opravu děravé střechy, která kryje stavbu se vzácnou, zatékáním ohroženou malířskou či štukovou výzdobou. Vzácnou a nenahraditelnou složkou Karlova mostu je jeho středověké lité jádro a předpuristické kamenné obklady. Parapety, jejichž architektonický tvar i většinu materiálu určily přestavby na sklonku 19. a ve 20. století, vzácnou a nenahraditelnou složku památky dle mého soudu rozhodně nepředstavují. Nadhodnocené nedostatky v jejich rekonstrukci

proto nemohou omluvit kroky, které by ohrozily záchranu výše popsaných nejcennějších a nenahraditelných částí mostu.¹⁷ S důrazem na pečlivou dokumentaci bychom proto měli nechat rozpracovanou fázi obnovy mostu co nejrychleji dokončit. O to pečlivěji, již bez časového stresu, je třeba vybrat vhodné realizační síly a přistupovat ke konzervaci a restaurátorskému ošetření zbývajících, podstatně cennějších částí stavby.

■ Poznámky

16 V této souvislosti mohu připomenout, jak brilantně sochaři-restaurátoři Jan Bradna a Jiří Novotný svého času zachránili výsledný výtvarný dojem regotizované fasády domu U Kamenného zvonu na Staroměstském náměstí v Praze přiměřenou úpravou ploch nového, kameníky vyrobeného kvádrového zdiva. Srovnej Josef ŠTULC: *Naděje, pochybnosti a rizika rekonstrukčních projektů, příklad domu U zvonu a Malostranské radnice v Praze*, in: *Zprávy památkové péče* 67, 2007, č. 4, s. 310–315.

17 Nemohu necitovat výstižná slova humanitně vzdělaného, ve věci nezainteresovaného, a tudíž nestranného technika Václava Jandáčka: „Osobně jsem byl nucen přijmout hypotézu o dlouhodobém stavu památkové péče, která trpí neshášeností a rozhádaností, špatně skrývanou za individualitu názorů. V takovém prostředí, které je i prosáklé politickými hrami, je mářen jakýkoliv úspěch. Ten je vždy znevážen jízlivou a nekonstruktivní kritikou, která nedává námět na řešení. Osobní nevrzavost, klientské vztahy a hádavost každého s každým se uplatnila i na mostě.“ Viz Václav JANDÁČEK, odpověď respondentu, in: Kateřina BEČKOVÁ, cit. v pozn. 1, s. 86.